

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

וישלח

(חלק כה שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת וישלח, י"טז כסלו, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

וישלח

168

מצינו סתירה בדבר: בפירושו לש"ס כתב „שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך“, אבל בפירושו על התורה כתב „שלא שכח תלמודו בבית לבן“¹⁰.

וצריך להבין: מהו טעם השינוי בין שני הפירושים?

יתר על כן: לכאורה איפכא מסתברא – בפירושו על התורה, שבו מפרש רש"י פשוטו של מקרא, ה' מתאים יותר לפרש דוקא (כפירושו על הש"ס) „לא שכח תלמודו מפני טורח הדרך“, ולא „בבית לבן“

– שהרי מפורש בכתוב „ויבוא יעקב שלם עיר שכם“, דמזה משמע לכאורה לפי פשוטו של מקרא שהחידוש בזה שה' יעקב שלם שייך לבואו לשכם¹¹.

[במדרש¹² איתא, שיעקב נרפא

א. על הפסוקי „ויבא יעקב שלם עיר שכם“ אמרו חז"ל (בגמרא²) – והובאו הדברים בפירוש רש"י על התורה³ – ש„שלם“ פירושו: „שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו“.

והנה הודעת הכתוב שה' „שלם בגופו שלם בממונו“, נצרכת היא, כמפורש במדרש⁵: „שלם בגופו לפי שכתוב⁶ והוא צולע על ירכו כו' שלם בממונו אע"ג . . (ש)ט' שנים ה' מכבד אבינו יעקב את עשו באותו הדורון כו" (ועד"ז איתא בפירוש רש"י על התורה³: שלם בגופו שנתרפא מצלעתו, שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון).

אבל בענין „שלם בתורתו“ לא נתפרש הדבר במדרש⁸. ובפירוש רש"י

(השלם) ועץ יוסף לב"ר שם) גם להב"ר הכוונה היא (כבש"ס) שלא שכח תלמודו בדרך (וביפה תואר (השלם) לב"ר שם: בטרדתו בבית לבן ובדרך).

(9) שבת שם.

(10) כמו שהעיר בעץ יוסף לע"י שבת שם. נחלת יעקב שם.

(11) ובנזר הקודש (השלם) לב"ר שם (והועתק בעץ יוסף לב"ר שם ולע"י שבת שם) מפרש כן גם במדרש (אבל ראה הערה 13).

וצ"ע במשכיל לדוד כאן שמפרש (ברש"י) שבכולם כבר ה' שלם לפני"ז (כי נתרפא מיד אח"כ, ונעשה לו נס שלא ה' חסר כלום מממונו אפילו בשעה ששלח הדורון לעשו) – דא"כ למה לא נאמר שה' „שלם“ בסוכות.

(12) ב"ר (פע"ח, ה. וראה הערה הבאה), הובא בפרש"י פרשתנו (לב, לב) – אבל רק כפירוש שני, וגם מדגיש שזהו „מדרש אגדה“ ופירוש הראשון „זהו פשוטו“. וראה הערה 18.

(1) פרשתנו לג, ית.
(2) שבת לג, סע"ב. ובב"ר עה"פ (פע"ט, ה) בשינויים. וראה לקמן סעיף ב.
(3) עה"פ.

(4) ולא (כפירוש וביניהם – פשוטנים) הרשב"ם, חזקוני ובחיי (עה"פ), עקידה פרשתנו שער כז) שהוא שם עיר. וראה מדרש לקח טוב כאן ש„שלם עיר ירושלים . . לכך אמרו רז"ל שלם על שם יעקב כו"“.

(5) ב"ר שם.

(6) פרשתנו לב, לב.

(7) אבל לא ממש, כי בפרש"י עה"ת לא הובא (שה"ז היפך הפשט) שט' שנים ה' מכבד יעקב את עשו בדורון. וראה לקמן הערה 13 בנוגע להרפואה מצלעתו.

(8) ורק מסיים „אבל יוסף שכח כו" – בנחלת יעקב כאן, שכוונת המדרש היא (כפרש"י) שלא שכח כו' בבית לבן (משא"כ יוסף שכח תלמודו במצרים). אבל לכמה מפרשים (נזר הקודש

מצלעתו תיכף¹³ (ע"י, ויזרח לו השמש¹⁴), ועד"ז לענין הדורון – „מלא הקב"ה חסרונו והחזיר לו מיד הכל¹⁵„. ולפי זה ה' כבר „שלם בגופו (ו)שלם בממונו" בבואו לסוכות (יותר מ"ח חדשים¹⁶ לפני ביאתו לשכם).

אבל ע"ד הפשט ה' כל זה באופן טבעי¹⁷ – הן הרפואה מצלעתו והן מילוי החסרון בממונו. וזהו החידוש בפסוק „ויבא יעקב שלם עיר שכם", שבבואו לשכם נעשה שלם, כי רק אז נתרפא בשלימות (לגמרי) בגופו¹⁸

(13) בנזר הקודש לב"ר (הנ"ל הערה 11) „שזאז התחיל להתרפאות אבל מ"מ לא נרפא לגמרי... עד בואו... שכם". אבל ראה פרש"י לעיל שם (ד"ה והוא צולע – המשך לפי האגדה) „ה' צולע כשזרחה השמש", ובמפרשים (רא"ם, גו"א וכו') שלפי האגדה „ה' צולע" רק בתחילת הזריחה, כי מיד לאחר"ז נתרפא (בפשטות נתרפא אז לגמרי). ובמדרש לקח טוב כאן „ועד שבא אל שר עשו ה' שלם בגופו דכתיב ויאמר אם יבא גו' והכהו" (14) פרשתנו שם.

(15) תנחומא באבער פרשתנו יא (ומה שממשיך „שנאמר ויבא יעקב שלם", לכאורה הכוונה שבבואו לשם כבר ה' „שלם", אבל נעשה „מיד", וראה משכיל לדוד שבעה"ה 11).

(16) כפרש"י עה"פ (לג, יז) – ממגילה יז, א. ב"ר פעה"ת, טז) ששהה שם י"ח חדש. וראה גם רש"י ישן ס"פ תולדות.

(17) כי ע"ד הפשט אין אומרים שה' נס רק אם יש הכרח לזה בפשט"מ.

(18) עפ"ז (שיעקב ה' צולע יותר מ"ח חדש, עד הגיעו לשכם) יומתק מש"נ „על כן לא יאכלו בני" את גיד הנשה גו' עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב גו'" (פרשתנו לב, לג) – דפשטות הלשון משמע שני ישראל קבלו זה ע"ע מפני „שהזק יעקב בגיד הנשה" (חזקוני (כפי"ה) וריב"א עה"ת (כפי"ה) (שם). ואם נאמר שנתרפא מיד צ"ע שמשום זמן מועט זה שה' צולע [ובפשטות

(*) אבל ברבותינו בעה"ת שם „לזכרון הנס שניצל יעקב כ"י שלא נגע אלא בכף ירכו ולא הרגו". וראה עוד פירושים שם (וכן בחזקוני וריב"א שם. ועוד).

ונתמלא החסרון „מכל אותו דורון" (ע"י שהצאן וכו' היו „פרות ורבות"¹⁹),

ואם כן: בשלמא לפי הפירוש „שלא שכח תלמודו מפני טורח הדד" יש מקום לומר, שבבואו לשכם [שהתיישב בה, וכהמשך הכתוב²⁰ „ויקן את חלקת השדה גו'"] ה' „שלם בתורתו", למרות טורח הדרך שעבר עד שהגיע לשכם.

אבל לפי הפירוש „שלא שכח תלמודו בבית לבן", אין כל שייכות בין היותו „שלם בתורתו" ובין בואו לשכם, שהרי „שלימות" זו כבר היתה בידו בצאתו מ„בית לבן" –

וא"כ מדוע נקט רש"י בפירושו על התורה – פשוטו של מקרא – „שלא שכח תלמודו בבית לבן"?

– (ואין להקשות: כיצד ניתן מעיקרא להעלות פירוש שכזה, „שלא שכח תלמודו בבית לבן", בשעה שבכתוב מפורש „ויבוא יעקב שלם (רק בהגיעו אל) עיר שכם" – כי אפשר ליישב: בכתוב לא נאמר „שלם (רק) בתורתו", אלא „שלם" (סתם), ואם כן אפשר לפרש כוונת הכתוב, שרק

– בניו לא ראו אותו צולע, שהרי זריחת השמש היתה „כאשר עבר את פנואל", מקום ראיית המלאך (שם, לא"לב) – „לא יאכלו בני" גו'.

(19) פרש"י ויצא ל, מג. – ובפשטות נמשכה ברכה זו גם לאחר יציאתו מבית לבן.

(20) פרשתנו לג, יט. – ואף שגם בסוכות בנה „לו בית" (שם, יז) המורה על קביעות (וכמשנ"ת בארוכה בההתעודות, שזהו הכרחו של רש"י בפשט"מ לפרש ש„שהה שם י"ח חדש") – מ"מ, ה"ז כשה"י בדרך; משא"כ בשכם (שהיא בארץ כנען) שקנה שם נחלה (וראה ראב"ע שם. רמב"ן שם, יח ד"ה ויחן) [אף שעדיין לא שב „אל בית אבי" (ויצא כח, כא), שזה נעשה אח"כ (פרשתנו לה, כז), ולהעיר מפי"ה הספורנו פרשתנו כאן]. וראה לקמן ע' 180.

והתמיהה אף גדולה מזו: בריש פ' לך²⁵ מסופר אודות ברכת הקב"ה לאברהם, "ואעשך לגוי גדול גו", ופירש רש"י, "לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פרי' ורבי' וממעטת את הממון וממעטת את השם לכך הוזקק לשלשה ברכות הללו שהבטיחו על הבנים כו'". הרי, שברכה בקשר לבנים היא ענין עיקרי הנצרך כאשר עלול להיות מיעוט בדבר (ע"י טלטול הדרך) –

וא"כ, הרי בפסוק, "ויבא יעקב שלם" (מן "הדרך הזה אשר אנכי הולך") הי' לו לרש"י לפרש, לכאורה, ש"שלם" פירושו (גם) "שלם בבניו"?

ג. ויובן בהקדים תמיהה כללית בפירוש רש"י זה:

בעת לימוד הפסוק, "ויבא יעקב שלם עיר שכם", לאחר אריכות הסיפור דהצלת יעקב מלבן ומעשו, הרי ההבנה הפשוטה היא, שעיקר הפירוש ד"ויבא יעקב שלם" הוא בפשטות – שהגיע בשלימות ללא כל היזק מלבן ועשו.

בהגיעו לשכם נעשה יעקב "שלם" לגמרי, בכל²¹ ג' הדברים (בגופו ובממונו ובתורתו) – אבל בתורתו לחוד אכן הי' יעקב שלם גם לפני כן;

אלא שהשאלה היא: מאחר שאפשר לפרש שגם "שלם בתורתו" שייך לבואו של יעקב לשכם ("מפני טורח הדרך") – מדוע בחר רש"י, ובפירושו על התורה, בפירוש המקשר זאת דוקא עם זמן היותו של יעקב בבית לבן?!).

ב. גם צריך להבין: במדרש²² הובא ענין רביעי שבו הי' יעקב "שלם" – "שלם בבניו, לפי שכתוב בוי²³ אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והי' המחנה, ברם הכא שלם בבניו".

ואינו מובן: לכאורה חידוש זה (ד"שלם בבניו") מובן אף הוא בדרך הפשט²³ (ולא רק במדרש, דרך הדרש). ומדוע הביא רש"י (בפירושו על התורה) את לשון הגמרא דוקא, שבה לא הובא ענין "שלם בבניו"²⁴?

(21) יריעות שלמה (בד"ה נסע סכותה – שם, יז) ושפי"ח לפרש"י כאן. חזא"ג מהרש"א שבת שם (באור"א קצת). ועוד.

(22) פרשתנו לב, ט.

(23) להעיר מיפ"ת לב"ר שם בנוגע לארבעה ענינים אלה.

(24) ביפה תואר (ועד"ז ב"פ"ת השלם) לב"ר שם, דמה שלא הובא בש"ס "שלם בבניו" הוא לפי ש"עשו בפגשו אותם הסביר להם פנים וכבר סר הפחד מיעקב (וא"כ "מה צ"ל כאן שלם בבניו פשיטא שלא נגע בהם" – יפ"ת השלם) ודעת המדרש הוא כדעת הרמב"ן. (פרשתנו כאן) כי עד שבא (יעקב) לא"י פחד לבו מפני חמת עשו, ולכן עד אז חשש שיהי' בהם חסרון. וכ"פ בנזר הקודש (והועתק בעץ יוסף) לב"ר שם דעת המדרש. – והרי גם רש"י ס"ל כהדעה שהי' יעקב מפחד מעשו, כדברי רש"י כאן, "יצא פלוני מבין שיני אריות ובא שלם אף כאן כו'", וכמפורש ג"כ בפרש"י לפנ"ז

(לג, יד) הרחיב לו הדרך. . אם דעתו לעשות לי רעה כו'. וראה רע"ב לפרש"י לג, יז.

בנחלת יעקב כאן שרש"י מביא רק הדברים "שנעשים בהם חסרון. . אבל בניו לא נעשה בהם חסרון ממש אלא הי' דואג פן יבא והכני, אבל תורה מאחר שהי' בבית לבן הוה כאלו נעשה חסרון. . שהי' ראוי יעקב להיות חסר".

אבל צ"ע חילוקו בין "תורה", לבניו, שהרי גם זה מה שהי' דואג פן יבא והכני לא הי' חשש בעלמא כ"א מפני שהי' נדרש דורון תפלה ומלחמה (רש"י פרשתנו לב, ט ד"ה הב'), וע"פ טבע, "הי' ראוי" שיעשה בהם חסרון. ועוד: בפרש"י בפסוק זה עצמו (הובא לעיל) מפורש "יצא פלוני מבין שיני אריות ובא שלם" (כדלקמן סעיף ג), והרי גם בניו בכלל זה.

(25) יב, ב.

תיכף לאחר צאתו של יעקב אל חרו, הבטיח לו הקב"ה³⁰, "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך גוי", דהיינו (לפי פשוטו של מקרא) לכל לראש – השמירה מעשו ולבן (כפי שפירש שם רש"י³¹, "לפי שהי' ראו מעשו ומלבן").

וממילא אין הכתוב צריך להדגיש שהבטחת הקב"ה נתקיימה ויעקב הגיע אל שכם, "שלם" מעשו ולבן – כי זהו דבר המובן מאליהו³².

וכמו באברהם, שהבטיח לו הקב"ה (כנ"ל ס"ב, בעת הציווי³³, "לך לך גוי"), ואעשך לגוי גדול גוי", היינו שטלטול הדרך לא ימעט אצלו מאותם, "שלשה דברים", ולא מצינו בשום מקום שהכתוב יפרש וידגיש שכך הווה – "ויבא אברהם שלם" (וכיו"ב)³⁴.

ואם כן – מדוע פירש הכתוב את הדבר ביעקב? ולכן נקט רש"י, שהנדון כאן אינו ה, "שלמות" הכלולה בהבטחת הקב"ה, "והנה אנכי עמך ושמרתיך גוי", כי אם מאורעות מיוחדים שהיו עלולים לגרום ליעקב שלא יהא שלם, למרות הבטחת הקב"ה הנ"ל – ואעפ"כ, "ויבא יעקב שלם".

(30) ויצא כח, טו.

(31) שם ד"ה אנכי עמך.

(32) ומה שפרש"י, "יצא כו' ובא שלם" – לא נלמד זה מתיבת, "שלם", כ"א מהמשך לשון הכתוב, והוספה, "בבואו מפדן ארם", שמזה למדין ש, "שלם" קאי גם על ענין זה. וגם זה הוא לא כדי להודיע ש(נתקיימה ההבטחה ו)יצא שלם מבין שיני אריות, כ"א רק שהתורה מספרת זה בסגנון, "כאדם האומר לחבירו" (לשון רש"י כאן).

(33) לך יב, א.

(34) ואם מפני שמוכח כן מפשטות הכתובים והסיפור ע"ד אברהם – הרי גם ביעקב כן, ולמה הוצרך הכתוב להדגיש בפירושו, "ויבא יעקב שלם"?

וכפי שרש"י עצמו מפרש²⁶ תיכף (בדיבור שלאחרי זה), "בבואו מפדן ארם – כאדם האומר לחבירו יצא פלוני מבין שיני אריות ובא שלם, אף כאן ויבא שלם מפדן ארם מלבן ומעשו שנדווגו לו בדרך".

אבל רש"י מפרש – בפשוטו של מקרא – אשר, "ויבא יעקב שלם" קאי (לא על הצלתו מן הסכנה מצד לבן ועשו, אלא) על "שלמות" כללית בשייכות לגופו וממונו ותורתו? ויתירה מזה – הא מנא לי²⁷?

ובזה גופא תמיהה – ד, "שלם בגופו" אין פירושו הצלת גופו מסכנה אלא, "שנתרפא מצלעתו"!

[ואין לומר שההכרח לדבר הוא מהלשון, "שלם", דמזה משמע שלפני כן ה' חסרון (וחסרון בלבד), ואח"כ נשלם החסרון²⁸ – שכן (נוסף לזה שבפירוש רש"י שלאחרי זה (הנ"ל) נקט להדיא לשון, "שלם" בקשר להצלה, "מבין שיני אריות" – הנה מפירוש רש"י זה גופא מוכח כן, שהרי) בתוך דבריו כתב רש"י, "שלם בתורתו שלא שכח תלמודו"; וחזינו, דאע"פ שבפועל לא ה' אצלו כל חסרון, נופל על זה לשון, "שלם" מצד האפשריות לחסרון²⁹ – וא"כ אפשר לומר כן גם לענין הצלתו מעשו ולבן].

ד. וי"ל הביאור בזה:

(26) וראה רמב"ן כאן (הובא לעיל הערה 24).

(27) להעיר מיריעות שלמה (בד"ה נסע סכותה – שם, יז) שפ"ח והגהות לדבק טוב לפרש"י כאן. כלי יקר כאן.

(28) ראה נחלת יעקב כאן (הובא לעיל הערה 24).

(29) ראה הערה 24.

ישכח את תלמודו בבית לבן אינה מחמת ההשפעה של שהותו יחד עם לבן הרשע

— על כך ביקש יעקב, ושבתי בשלום — „שלם מן החטא שלא אלמד מדרכי לבן“⁴², והדבר נתקיים⁴³ (כדברי יעקב ששלח לומר לעשו „עם לבן הרשע גרתי ותרתי“⁴⁴ מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים“⁴⁵) —

אלא לפי⁴⁶ שבהיותו בבית לבן הי' יעקב עסוק במסירות גדולה בעבודתו כרועה צאן (כפי שהדבר צריך להעשות ע"פ תורה⁴⁷) — וכדבריו „בכל כוחי עבדתי גו“⁴⁸, „הייתי ביום גו' בלילה ותדד שנת מעיני“⁴⁹; ובאופן זה עבד „עשרים שנה“⁵⁰. וא"כ מובן החידוש הגדול ביותר, שמבלי הבט על כל זאת, „לא שכח תלמודו בבית לבן“.

— אבל חידוש זה אינו שייך להבטחת הקב"ה „ושמרתיו בכל אשר תלך גו“ [כי אילו הי' יעקב מתעסק במלאכה באופן זה בהיותו בביתו, בארץ כנען, ג"כ הי' זקוק לברכה

ומזה שהכתוב נקט הלשון „שלם“ סתם, מוכח, שלא הי' זה רק בפרט מסוים, אלא „שלם“ כפשוטו בכל פרטיו — והם ג' הענינים שמנה רש"י:

„שלם בגופו שנתרפא מצלעתו“: זה שיעקב הי' „צולע על ירכו" הי' תוצאה ממלחמתו עם „שרו של עשו“³⁵ — מלאך³⁶, שליח הקב"ה³⁷. וכיון שהי' זה דבר שנגרם ליעקב (מאיזה טעם שהוא³⁸) ע"י מלאכו של הקב"ה, מובן שאין זה שייך אל (מה שנשלל ע"י) ההבטחה „ושמרתיו“ מעשו ולבן³⁹.

„שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורו“: גם לאחר נתינת „כל אותו דורו“ לעשו נשאר ביד יעקב רכוש גדול, כמובן מפשטות הכתובים⁴⁰. וממילא, גם אלמלא נתמלא אצל יעקב חסרון הדורו, לא הי' זה ממעיט מקיום הבטחת הקב"ה „ושמרתיו גו' לא אעזב גו“ (דהיינו שיהי' לו „לחם לאכול גו“⁴¹), ומכל מקום מילא הקב"ה את כל החסרון „מכל אותו דורו“.

„שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן“: נתינת המקום לכך שיעקב

(42) ויצא שם, כא ובפרש"י שם.

(43) וא"צ לפרש זה. — ועפ"י מתורץ דרש"י (לשיטתו) שהתפלל יעקב שיהי' שלם מן החטא. הולל"פ ויבא יעקב שלם מן החטא.

(44) פרש"י ריש פרשתו (לב, ה).

(45) עפ"י מתורצת בפשטות קושיית הנחלת יעקב כאן, וא"צ לחילוק בין מצות תורה כו'.

(46) עד שלמדים מהנהגת יעקב אופן חיוב עבודת הפועל (רמב"ם הל' שכירות בסופו. טושו"ע חור"מ ס"ט ש"ל. שו"ע אדה"ז חור"מ הל' שאלה ושכירות כו' ס"כ. וראה לעיל ע' 139 ואילך). ולהעיר משו"ע אדה"ז שם הל' נזקי גוף ונפש ס"ד — בקו"א סק"ב.

(47) ויצא לא, ו (הובא בהנסמן בהערה הקודמת).

(48) שם, מ.

(49) שם, לח. מא.

(35) פרש"י פרשתו לב, כה. לג, י.

(36) ראה פרש"י לב, כז. שם, כט"ל.

(37) פרש"י שם, ל.

(38) וי"ל בפשטות — כדי שיודה לו על הברכות (רש"י שם, כז"כט).

(39) ומתורצת קושיית החזקוני וריב"א עה"ת (שם, כו. וראה רשב"ם שם, כה. כט).

(40) ד„ויפרוץ האיש מאד מאד גו“ (ויצא ל, מג ובפרט ע"פ פרש"י שם). וראה שם לא, טז. שם, יח. פרשתו לב, ו. ובפשטות הוא הרבה יותר מהדורו ששלח. וראה פרשתו לג, יא. — וברשב"ם כאן: וכי בשביל מיעוט דורו שנתן לעשו הוצרך לכתוב כן.

(41) ויצא כח, כ ובפרש"י שם.

ועל כך אומר הכתוב „ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבואו מפרץ ארם“: הקב"ה מבטיח לכל אחד מישראל שישלם מן הגלות.⁵⁵

ועל זה מבאר רש"י ומוסיף, שמה שאין ביכולת לבן ועשו (מצד עצמם) לפגוע באדם מישראל, והוא (יעקב) בא „שלם“ לארץ ישראל – ענין זה הוא מילתא דפשיטא, ולא זה הוא החידוש ד„ויבא יעקב שלם“; על כך כבר הבטיח הקב"ה עוד לפני היציאה אל הגלות – „והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך גוי“, ואין בכח אף אחד לפגוע במישהו מישראל ח"ו.

החידוש הוא, שאפילו באותם ענינים שלכאורה – מצד הסדר שנקבע מלמעלה – יש מקום שהגלות תגרום לחסרון באיש ישראל, עד שאכן נעשה חסרון בפועל (ע"ד שה"י ביעקב) – אומר הכתוב „ויבא יעקב שלם“, היינו שהחסרון אינו אמיתי; החסרון אינו אלא לפי שעה, אבל סוף־סוף יתבטל, ואזי „ויבא יעקב שלם“.

ואלו הם ג' הענינים שמונה רש"י, כדלקמן.

ז. „שלם בגופו שנתרפא מצלעתו“:

א' העילויים של עבודת זמן הגלות הוא – העבודה דמסירת נפשו.⁶⁰ ולכן באים ר"ל יסורי הגלות וכו' – בתור נסיון, „מנסה ה' אלקיכם אתכם גוי“⁶¹, כדי לעורר בישראל את ענין המסירת־נפש.

מיוחדת שלא ישכח תלמודו]. וזהו החידוש בפסוק „ויבא יעקב שלם“ – שלם בתורתו – שלא שכח תלמודו בבית לבן.

ה. עפ"ז סרות מאלהן התמיהות דלעיל (סעיף א"ב) על פירוש רש"י:

רש"י אינו יכול להביא את הענין ד„שלם בבניו“ – שלא ה' ביכולת עשו לפגוע בבניו של יעקב („אם יבוא עשו גוי“) – שהרי זה נכלל בהבטחת הקב"ה „ושמרתיו גוי“, ואין הכתוב צריך לפרש זאת, כנ"ל.

ומהאי טעמא אין רש"י יכול לפרש בפירושו על התורה⁶² ש„שלם בתורתו“ היינו „שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך“ – כי גם ענין זה נכלל בהבטחת הקב"ה „ושמרתיו בכל אשר תלך גוי“, שהקב"ה ישמור עליו מכל ענין בלתי רצוי אשר ההליכה – ובכלל זה טלטול הדרך – עלולה לגרום „ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך“⁶³; וע"ד ברכת הקב"ה לאברהם שטלטול הדרך לא ימעט אצלו את אותם „שלשה דברים“.

ו. מיינה של תורה שבפירוש רש"י:

נתבאר לעיל⁶⁴, שהליכת יעקב לחרן רומזת להליכת בניו⁶⁵ – בני ישראל (ומעשה אבות סימן)⁶⁶ – לגלות;

(50) משא"כ בפירושו לש"ס מפרש „מפני טורח הדרך“ – כי זה שייך יותר להזמן דויבא יעקב שלם (כנ"ל סעיף א). ולהעיר, שהמצב דרשב"י (שבשבת שם) דומה (יותר) ל„טורח הדרך“ (ולא ל„בית לבן“).

(51) שם כח, כ.

(52) לעיל ס"ע 153 ואילך. וש"נ.

(53) ראה אגה"ק ס"ז (קיא, סעי'ב) שנשמתי של יעקב „כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם“.

(54) ראה לעיל ע' 154 הערה 39.

(55) ראה רמב"ן שבערה⁶⁰.

(56) ראה סה"מ קונטרסים ח"ג ע' קכא ואילך. סה"מ אידיש ע' 5 ואילך ע' 7 ואילך. סה"מ תש"ט ע' 118 ואילך. ועוד.

(57) ראה יג, יד. וראה הנסמן בהערה 64.

ח. „שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון“:

תכלית הגלות אינה רק שכל אחד מישראל יצא ממנה „שלם“, אלא גם שיהפך את עניני הגלות לקדושה ויעשה מהם „ממונו“⁶⁵. ועד יעקב אבינו, שלא זו בלבד שניצל בעצמו מלבן ועשו, אלא שלקח מלבן ריבוי עצום שעליו אמר לבן „כל אשר אתה רואה לי הוא“⁶⁶; ועד יצחק פעל יעקב אתהפכא בעשו גופא – דתמורת זה שביקש להרגו, הנה „וירץ עשו גו' ויחבקהו גו' וישקהו“⁶⁷, עד שלדעת רשב"י⁶⁸ ה' זה „בכל לבו“ (אף ש„הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב“)⁶⁹.

175 [וזוהי ההכנה⁷⁰ לזמן ד'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה]⁷¹: לא זו בלבד

וזוהו מה ש„שרו של עשו“ נגע „בכף ירכו“ של יעקב, כביאור הרמב"ן⁵⁸ בדברי המדרש על הפסוק⁵⁹: „נגע בכל הצדיקים שעתידין להיות ממנו זה דורו של שמד“ – שזוהו רמז ליסורי הגלות עד לאופן הקשה ביותר ר"ל⁶⁰, ויסורים אלה באים כדי לעורר בישראל את מסירת נפשם⁶¹.

ואם כן, אפשר ה' להעלות על הדעת ח"ו, דכיון שיסורים אלה באים אליבא דאמת לא מעשו שלמטה, כי אם מ„שרו של עשו“⁶² – היינו שהם באים מלמעלה כדי לעורר בישראל מסירת נפש – הרי הם מציאות אמיתית שיש לה קיום ח"ו; ועל כך מלמדנו הכתוב: „שלם בגופו שנתרפא מצלעתו“ – שלאחרי השלמת העבודה בגלות, בטלים היסורים לגמרי, „נתרפא מצלעתו“ באופן ד'שלם"⁶³.

וטעם הדבר – כי מלכתחילה לא היתה זו מציאות אמיתית אלא נסיון בלבד⁶⁴ כדי לגלות תוקף המסירת־נפש של איש ישראל.

להעלים ולמנוע. וכמרז"ל (תנחומא וירא כב. ועוד) גבי נסיון העקידה.

(65) שהתורה חסה על ממונו של ישראל (ר"ה כז, א. ויש"ג).

(66) (ויצא לא, מג) ולא ענהו יעקב ע"ז.

(67) פרשתנו לג, ד.

(68) וראה שעת' לאדהאמ"צ ח"א ד"ה פדה בשלום סי"א.

(69) ספרי בהעלותך (ט, יו"ד) – הובא בפרש"י פרשתנו עה"פ (בפי' הב'). – השייכות לרשב"י

(דוקא) נת' בההתועדות. וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 151 ואילך.

(70) כי גם לרשב"י ה' זה רק „באותה שעה“ (ראה בארוכה לקו"ש שם).

(71) עובדי' א, כא – מההפטרה דפרשתנו. וע"פ המבואר בפנים (ובהערה הקודמת) מובן הטעם (הפנימי) שלא הובא בפרש"י עה"ת (פרשתנו לג, יד) סיום הכתוב („והיתה לה' המלוכה“) ואפילו לא רמזו „בגו'“

– דלכאורה: מהתיבות „ועלו מושיעים בהר

(58) פרשתנו לב, כו.

(59) ב"ר ספעי' (בשינוי לשון קצת).

(60) ראה רמב"ן שם. ומסיים: והכל סכלנו ועבר עלינו כמו שרמז ויבא יעקב שלם.

(61) להעיר מרד"ה וירח תש"ח וסופו, לקו"ש ח"כ (ע' 35 ואילך) – ע"ד מסנ"פ דדורו של שמד.

(62) להעיר מהביאור במחז"ל „שטן ופנינה לש"ש נתכוונו“ (ב"ב טז, א. לקו"ת חוקת סא, סע"ד ואילך. מאמרי אדה"ז – אתהלך ליאזניא ע' קנה. ועוד).

(63) רפואה שעוקרת החולי מעיקרא (ראה צפע"ג לרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב בסופה)

שאפילו בשמו אינו חסר (אין רושם).

(64) כידוע (ד"ה כי מנסה תש"ח פ"א וח'); ד"ה נתת ליראך בסה"מ תיש"א פ"א – ובהנמטם שם. (ועוד) שנסיון אינו דבר מצ"ע, רק שבא (דמיון)

(*) וכ"ה בב"ר פנ"ח, יד (אלא שבכמה דפוסים הבר' נוסף „וגו'“, יל"ש פרשתנו ע"פ. אבל ביל"ש

תהא עליי⁷⁷ – כדי לברר את עניני העולם (עשו), דהיינו שהוא יורד ממדריגתו ומתעסק בדברים גשמיים דחרישה כו' (בלשון הידוע: התלבשות ב„לבושי המתברר“) כדי לפעול בעולם.

אלא שכאן יכולה להתעורר שאלה: מכיון שעבודה זו (אינה באופן של נסיון, שאינו מציאות אמיתית, אלא) היא ענין של בירור העולם, לפעול שינוי בעולם, וזוהי מציאות אמיתית, הרי נמצא שיש חסרון „בממונו“ – (כדי לפעול את הבירור) – דהיינו שהירידה של כוחותיו וזמנו אל גשמיות העולם היא ח"ו דבר של קיימא

– ועל זה בא המענה, אשר גם חסרון זה (וירידה זו) הוא לפי שעה בלבד, וסוף־סוף יהי וישאר „שלם“ גם „בממונו“. כשנלך אל הגאולה, ניקח עמנו גם את נכסיו ועניניו הגשמיים של כל אחד מישראל, באופן של „שלם“ – בשלימות, שיתעלו ויתכללו בקדושה.

ט. „שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן“:

ענין לימוד התורה בשלימותו דורש פרישות מהעולם. וע"ד שמצינו ביעקב, שהי' „יושב אוהלים“⁷⁸ ונטמן בבית מדרשו של עבר י"ד שנה⁷⁹. יכול אפוא יהודי לטעון: כיון שתובעים ממנו להתעסק ב„בירורים“ של הגלות במקום הגלות, הרי לא יתכן שיחזיק בשעת

שישפוט את עשו, אלא „והיתה לה' המלוכה“ – עשו יכיר במלכותו של הקב"ה, ובלשון הרמב"ם⁸⁰ „ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר⁸¹ כי אז אהפוך אל עמים גו' לקרוא כולם בשם ה' גו'“.

וכשם שיעקב פעל זאת ע"י ה„דורון“ (בהקדמת התפלה) ששלח אל עשו, עד"ז הוא בכל אחד מישראל, שכדי לברר ולהפך לקדושה את עניני העולם (עשו⁸²), ואת עניני הגלות בפרט, צריך הוא (לאחרי הקדמת עבודת התפלה) לנצל את ממונו וכו' כ„דורון“ – לתת מזמנו לשם חרישה וזריעה⁸³, מלאכתך אשר תעשה⁸⁴ – זמן שבו הי' צריך לעסוק בלימוד התורה, עד שעולה השאלה „תורה מה

ציון לשפוט את הר עשו“ לחוד אין ראי' (לכאורה) שיעקב ילך שעירה, כי אפ"ל שהמשפט יהי' בהיות המושיעים – יעקב (כפשוטו לשון הכתוב) „בהר ציון“; ומסיום הכתוב „והיתה לה' המלוכה“, ממנו מובן שיעקב (בנ"י) ימלוך בשעיר, שילך שם (כפשוטו)⁸⁵ –

כי האתהפכת דעשו באופן של „והיתה לה' המלוכה“ תהי' בגילוי רק לע"ל, משא"כ בעשו היתה רק לפי שעה, או רק אתכפיא (ע"ד ענין המשפט).

(72) הל' מלכים ספ"א.

(73) צפני' ג, ט.

(74) ראה (אליהו זוטא פ"ט. ועוד) שעשו ויעקב חלקו ביניהם עוה"ז לעשו ועוה"ב ליעקב.

(75) ראה ברכות לה, ב.

(76) שאז וברכך (בכל אשר תעשה) – ראה טו,

יה ובספרי שם.

עובדי' שם הובא גם טיוס הכתוב, שהרי שם מקומו (כולל גם וועיקר) הזמן לעת"ל).

(** ע"ד הפשט יש לומר שמתורג' ע"פ פרש"י לעיל (נח יא, ה. ועד"ז בפרש"י וירא יח, כא) „בא ללמד לדיינים שלא ירשינו הנדון עד שיראו כו'“ – וא"כ מובן דבכדי „לשפוט את הר עשו“ צריכים השופטים לילך שם לראות כו'.

(77) ראה ד"ה פדה בשלום (בשע"ת שם) ס"ד. ד"ה ולאחותו הבתולה תרכ"ז, תרכ"ט. המשך פדה בשלום תרנ"ט (ע' קסב) ותש"ד (פ"ט). ועוד.

(78) תולדות כה, כז ובפרש"י שם.

(79) פרש"י ס"פ תולדות. ועוד.

מעשה בדרגתו הנעלית בלימוד התורה.

ועל כך בא המענה, שיעקב „לא שכח תלמודו בבית לבן“: „בב' הענינים הקודמים – גופו וממונו – יכול להיות לפי שעה חסרון בפועל, אלא שנשלם לאח זמן; אבל בנוגע לתורה, מלכתחילה לא יכול להיות שום חסרון ביעקב.

שהרי (כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸⁰) „רק גופותינו ניתנו בגלות ובשעבוד מלכיות, אבל נשמותינו לא נמסרו לגלות ושעבוד מלכיות“.

והכוונה בזה אינה רק (כפשטות הלשון) במובן של גלות כפשוטו, שלמלכיות אין שליטה על הנשמה, אלא יתר על כן: גם העבודה עם הגלות אינה נוגעת ב(פנימיות ה)נשמה

שלמעלה מהגלות⁸¹. ירידת האדם לגלות לברר את עניני הגלות נוגעת רק בחיצוניות הנשמה, אבל בנשמה עצמה ש„לא נמסרה לגלות“, אין שייכת כל ירידה ח"ו.

ולפיכך „לא שכח תלמודו בבית לבן“ – התורה שלמד יעקב בהיותו „נטמן“ בפרישות מן העולם נשארה אצלו בשלימות גם בבית לבן.

ומעשה אבות סימן לבנים⁸², שלכל אחד מישראל נתינת כח מיעקב, שיהי „שלם“ לא רק בצאתו מן הגלות, אלא אפילו בשעת הגלות גופא, בעת המצאו „בבית לבן“, יש ביכולתו להיות בדרגת „שלא שכח תלמודו“ – עניניו הרוחניים נשארים בשלימותם, „שלם בתורתו“.

(משיחת ש"פ וישלח תשמ"ג)

81) עיין הלכות ת"ת לאדה"ז (פ"ב, סוס"י) דאין שכחה לפני כו' – ב„לפני כסא“ כו', מוח הזכרון, שבנשמות כאו"א מבנ"י. וראה לקו"ת ס"פ קדושים. 82) ראה בעניננו (ויבא יעקב שלם) רמב"ן שהובא לעיל סעיף ז.

80) בשם אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע – שיחת ג' תמוז תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' קצו. לקו"ד ח"ד תרצב, א. סה"מ קונטרסים ח"א קעה, ב).

